

Sygn. akt II CSK 139/11

POSTANOWIENIE

Dnia 18 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku J. C.

przy uczestnictwie I. C.

o podział majątku wspólnego i zniesienie współwłasności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 18 stycznia 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 7 września 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 12 lutego 2010 r. Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków – wnioskodawcy J. C. i uczestniczki I. C. Do majątku podlegającego podziałowi zaliczył własność nieruchomości położonej w Z. przy ul. L. [...] o wartości 478 000 zł oraz własność ruchomości o wartości 23 606 zł, w większości stanowiących wyposażenie budynku znajdującego się na wspólnej nieruchomości. Podział przeprowadzony został w ten sposób, że wnioskodawca na wyłączną własność otrzymał nieruchomość i część ruchomości o wartości 17 390 zł, natomiast uczestniczka pozostałe ruchomości o wartości 6 216 zł. Sąd dokonał jednocześnie wzajemnych rozliczeń między stronami, zasądzając ostatecznie od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki 215 587 zł. Ustalił, że strony były małżeństwem od 1966 do 1987 r. W 1970 r. małżonkowie zakupili nieruchomość i rozpoczęli budowę domu. W tym samym roku rodzice uczestniczki darowali na budowę domu 60 000 zł, a jej siostra dokonała na jej rzecz spłaty z rodzinnego gospodarstwa w kwocie 20 000 zł. Budowa domu mieszkalnego przebiegała w dwóch etapach i zakończyła się w 1975 r. Wówczas też wzniesiono budynek gospodarczy. Następny budynek gospodarczy wybudował wnioskodawca w 1986 r. i wynajmuje go stolarzowi za 100 zł miesięcznie. Po rozwodzie wnioskodawca nakłonił uczestniczkę do podpisania oświadczenia, w którym zobowiązał się spłacić na jej rzecz w ramach rozliczeń z majątku wspólnego 4 000 000 zł. Uczestniczka nie dostała jednak żadnych pieniędzy. Dokument ten nie został przedstawiony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Po ustaniu wspólności wnioskodawca wybudował kolejny budynek gospodarczy i wynajmował go od 1994 r., ponadto wykonał szereg prac remontowych i ulepszających budynek mieszkalny. Jego nakłady wyniosły 64 000 zł. Ugoda sądową z 2004 r. strony rozliczyły się z pożytków z nieruchomości – czynszów najmu za okres 3 lat (wnioskodawca zobowiązał się przekazać uczestniczce 6 500 zł). Wnioskodawczyni domagała się także rozliczenia pożytków za okres późniejszy. W 1994 r. uczestniczka darowała swój udział w nieruchomości synowi, który sprzedał go osobie trzeciej, od której uczestniczka odkupiła go w 1999 r. Sąd ustalił, że fizyczny podział budynku nie jest możliwy.

Postanowienie zaskarżył wnioskodawca w części dotyczącej zasądzenia dopłaty na rzecz uczestniczki. Skarżący argumentował, że nie jest w stanie uiścić

zasądzonej sumy. Zarzucił naruszenie art. 45 k.r.o. przez jego niezastosowanie i nierozliczenie nakładów z majątku odrębnego wnioskodawcy na majątek wspólny oraz wadliwą ocenę materiału dowodowego powodującą ustalenie, że wnioskodawca nie przekazał uczestniczce postępowania 4 000 000 zł jako spłaty w 1987 r. W toku postępowania apelacyjnego wnioskodawca przedstawił nowy dowód - odpis umowy zawartej 15 listopada 1987 r. z uczestniczką, potwierdzony za zgodność przez adwokata, a następnie dostarczył kserokopię tej umowy potwierdzoną za zgodność z oryginałem przez notariusza. Wyjaśnił, że oryginał zaginął u notariusza. Zarzucił naruszenie art. 88 § 1 k.c. i art. 88 § 2 k.c. przez ich niezastosowanie. W toku postępowania wniósł o dokonanie fizycznego podziału nieruchomości.

Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy. Uzupelniał ustalenia poczynione przez Sąd Rejonowy w zakresie faktów wynikających z przedstawionego przez wnioskodawcę odpisu dokumentu. Przyjął, że strony zawarły 15 listopada 1987 r. pisemną umowę, w której stwierdzono, że wnioskodawca za połowę nieruchomości daje uczestniczce 4 000 000 zł. Uczestniczka pokwitowała w tym dokumencie odbiór wskazanej kwoty. Ustalił także, że w treści dokumentu zawarte zostało oświadczenie uczestniczki, iż pieniądze na zakup nieruchomości niezabudowanej i wzniesienie domu wnioskodawca posiadał przed zawarciem związku małżeńskiego.

Sąd Okręgowy uznał, że z uwagi na zaskarżenie przez uczestnika postanowienia tylko w zakresie rozstrzygnięcia o wysokości dopłaty bezzasadne były wnioski dotyczące sposobu podziału majątku wspólnego, ponieważ wykraczały poza granice zaskarżenia.

Nie stwierdził naruszenia art. 45 § 1 k.r.o. w zarzucanym zakresie, z uwagi na nieudowodnienie przez wnioskodawcę, że dysponował majątkiem odrębnym obejmującym kwotę 100 000 zł, którą przeznaczył na zakup i zabudowę nieruchomości wspólnej. Nie podzielił także zarzutu naruszenia art. 88 § 1 i 2 k.c. Stwierdził, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił, że wnioskodawca nie wręczył uczestniczce kwoty 4 000 000 zł, a gdyby nawet taką kwotę jej dał, to wręczone pieniądze były wspólne, jako że pochodziły z pożyczki

zaciągniętej przez wnioskodawcę przed ustaniem wspólności majątkowej. O rozliczenie spłaty pożyczki w ramach nakładów wnioskodawca natomiast nie wystąpił. Zawarte w umowie z 15 listopada 1987 r. oświadczenia uczestniczki Sąd uznał za oświadczenia wiedzy, które nie podlegają przepisom art. 88 § 1 i 2 k.c.

Wnioskodawca złożył skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego. Oparł ją na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach pierwszej podstawy zarzucił niezastosowanie art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1038 § 1 k.c., wadliwe zastosowanie art. 31 k.r.o. w zw. z art. 45 § 2 k.r.o., niezastosowanie art. 65 k.c. do oceny umowy z 15 listopada 1987 r. oraz niezastosowanie art. 88 k.c. Uchybienie przepisom postępowania ujął w zarzutach naruszenia art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., art. 316 k.p.c., art. 684 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., art. 245 k.p.c. oraz art. 567 § 3 w zw. z art. 684 k.p.c.

We wnioskach domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 12 lutego 2010 r. w całości i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący ma rację, że Sąd Okręgowy naruszył zarówno art. 382 k.p.c. jak i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. W postępowaniu apelacyjnym przeprowadził dowód z dokumentu obejmującego umowę stron z 15 listopada 1997 r., jednak zawarte w uzasadnieniu informacje nie pozwalają na stwierdzenie, jakie właściwie ustalenia poczynione zostały na podstawie tego dowodu. Sąd Okręgowy najpierw wskazał, iż ustalił, „że uczestnicy w formie pisemnej zawarli umowę, w której stwierdzono, iż wnioskodawca za połowę przedmiotowej nieruchomości „daje” uczestniczce kwotę 4.000.000 PLZ, zaś uczestniczka pokwitowała odbiór takiej kwoty i oświadczyła dodatkowo, że pieniądze na zakup nieruchomości niezabudowanej oraz wzniesienie domu wnioskodawca posiadał przed zawarciem związku małżeńskiego.”, by następnie ocenić, że wnioskodawca nie udowodnił, aby nabywając i zabudowując nieruchomość dysponował kwotą 100 000 zł z majątku odrębnego i przeznaczył ją na zakup i budowę, co prawidłowo

ocenił Sąd I instancji oraz że Sąd ten również prawidłowo ustalił, że uczestniczka nie otrzymała kwoty 4 000 000 zł. Zważywszy jednak, że Sąd Rejonowy nie dysponował dokumentem, którego odpis przedstawiony i objęty postępowaniem dowodowym został dopiero w postępowaniu apelacyjnym – w świetle art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c. obowiązkiem Sądu Okręgowego było przeprowadzenie ponownej oceny materiału dowodowego z uwzględnieniem tego dowodu i ustalenie czy i w jaki sposób wpływa on na ostateczny kształt stanu faktycznego stanowiącego podstawę orzekania. Było to szczególnie istotne z uwagi na to, że dokument zawierał oświadczenia stron o spornych między nimi kwestiach mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, do jakich należało poczynienie przez wnioskodawcę z jego majątku odrębnego nakładów na zakup nieruchomości oraz budowę domu oraz przekazanie uczestniczce 4 mln zł w ramach rozliczeń majątkowych. Treść uzasadnienia zdaje się sugerować, że Sąd Okręgowy odmówił wiary temu dowodowi, skoro jego treść uwzględnia w uzasadnieniu jedynie warunkowo, poprzedzając rozważania zastrzeżeniem „gdyby jednak (...) przyjąć, że było inaczej”. Motywy odmowy wiarygodności przedstawionego dokumentu nie zostały jednak podane. W rezultacie skuteczne okazały się zarzuty procesowe dotyczące naruszenia art. 382 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 245 k.p.c. Wobec niejednoznaczności uzasadnienia trudno ustalić, czy Sąd Okręgowy naruszył art. 316 § 1 i art. 384 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. przez pominięcie przy ustalaniu składników majątku wspólnego kwoty 4 000 000 zł, gdyż nie wiadomo czy przyjął, że kwota taka pozostawała w rękach wnioskodawcy w dniu 15 listopada 1987 r. czy też nie i czy przeszła w posiadanie uczestniczki. Dopiero ostateczne sprecyzowanie faktów, które zostały ustalone pozwoli na rozważenie ich konsekwencji prawnych. Zawarcie przez strony umowy dotyczącej podziału majątku wspólnego w czasie, kiedy obowiązywała jeszcze między nimi wspólność majątkowa nie mogło wywołać skutków prawnych z uwagi na przewidziany w art. 35 k.r.o. zakaz podziału majątku wspólnego w czasie trwania wspólności. Nie oznacza to jednak, że przeniesienie w oparciu o taką umowę określonych składników majątku do rąk jednego z małżonków pozostaje bez znaczenia, skoro wskazywałoby po pierwsze, że taki składnik należał do majątku wspólnego, a po

drugie - który z małżonków miał go w swoim posiadaniu. Z tych samych przyczyn przedwczesne jest rozstrzygnięcie zarzutu naruszenia wskazanych przez wnioskodawcę przepisów materialnoprawnych, które muszą być odniesione do stanowczo skonkretyzowanej podstawy faktycznej. Jedynie co do zarzutu naruszenia art. 31 k.r.o. w zw. z art. 45 § 2 k.p.o. należy stwierdzić, że zarzut ten opiera się na wadliwej interpretacji stanowiska Sądu Okręgowego, przedstawionego w ramach warunkowo prowadzonych rozważań prawnych. Sąd ten nie przyjął bynajmniej, że przekazanie drugiemu małżonkowi środków z majątku wspólnego stanowi nakład z majątku odrębnego małżonka przekazującego. Wskazał jedynie, że takim nakładem byłoby spłacenie z majątku odrębnego długu z którego pochodziły przekazane środki. W świetle stanowiska wnioskodawcy nie budzi wątpliwości, że domagał się on uwzględnienia w rozliczeniach pomiędzy stronami kwoty, którą - jak twierdził - przekazał uczestniczce. Dopiero jednak ustalenie, czy kwota ta istniała jako składnik majątku wspólnego, jakie było jej pochodzenie i czy wiązały się z jej uzyskaniem zobowiązania zaspokojone z majątku odrębnego (twierdzenia wnioskodawcy dotyczące źródeł posiadania przez niego tej kwoty Sąd Rejonowy uznał za nieudowodnione) zaktualizuje potrzebę oceny, jak należy zakwalifikować stanowisko wnioskodawcy, że kwota ta powinna być przedmiotem rozliczeń pomiędzy stronami.

Z przytoczonych względów zaskarżone postanowienie należało uchylić i przekazać sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z treści art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 oraz art. 13 § 2 k.p.c.